

Școala Națională de Studii Politice și Administrative
Școala Doctorală Multidisciplinară
Domeniul de Doctorat Științe Politice

TEZĂ DE DOCTORAT

Titlul tezei de doctorat: Primăvara Arabă, evoluție și consecințe. Studiu de caz:
Libia

REZUMAT

Conducător științific:

Prof. Univ. Dr. Mihail IONESCU

Autor:

Vasile-Dumitru RAȚIU

București, 2026

Rezumat

Introducere

Situația din regiunea Orientului Mijlociu și Africii de Nord (MENA) rămâne tensionată și după paisprezece ani de la începutul Primăverii Arabe. Noile conflicte din Sudan, Fâșia Gaza și diviziunea din Irak (kurzii sunt împărțiți în două tabere) sunt probleme cu care atât statele respective, cât și regiunea trebuie să se confrunte. Aceste probleme din regiune pot afecta și restul statelor de pe glob prin creșterea migrației, terorismului și criminalității organizate.

Trebuie conștientizate pericolele pe care le reprezintă apariția statelor eșuate în urma unor proteste populare, care nu duc mereu la democrație, progres și prosperitate economică, ci pot genera conflicte interne care conduc la eșuarea statului. Un astfel de stat este Libia, care se află în lista primelor 20 de state eșuate din Indexul Statelor Fragile¹. Ipoteza de la care am pornit cercetarea este: Primăvara Arabă, prin perturbarea ordinii interne în regiunea MENA, a dus la eșecul democratizării și la un stat eșuat în Libia.

Chiar dacă în dezbateră internațională, problematica consecințelor Primăverii Arabe în regiunea MENA este mai puțin vizibilă în prezent, ea rămâne de actualitate prin faptul că prezintă de ce situația din această regiune este instabilă. Cu timpul, dinamica internațională scoate anumite cazuri din vizorul publicului, punându-le în plan secund. Libia este un astfel de caz, care după semnarea acordului de încetare a focului a rămas într-un plan secund în ceea ce privește rezolvarea definitivă a problemelor interne. Crizele internaționale care au urmat au acaparat atenția publicului și a comunității internaționale, fiind marginalizate problemele statului libian. O cercetare a consecințelor Primăverii Arabe în Libia și a transformărilor din această țară este necesară și oportună, deoarece fiecare stat din regiune a avut propriile particularități care trebuie studiate pentru a înțelege cum de un stat bogat în resurse a devenit eșuat.

Libia este singurul stat din Africa de Nord care, după Primăvara Arabă, s-a confruntat cu un război civil de lungă durată. După 14 ani, situația din Libia este instabilă. Există două centre de putere care controlează această țară, unul în partea de vest și celălalt în partea de est a Libiei. Fiecare centru de putere are propriul guvern și propria armată. Primul este centrul care conduce partea de vest a Libiei, cu sediul în capitala Tripoli și controlează aproximativ o treime

¹ Fragile States Index, "Country Dashboard – Libya," accessed March 20, 2025, <https://fragilestatesindex.org/country-data/>.

din teritoriul Libiei. În acest centru funcționează Guvernul de Unitate Națională (GNU), format în 10 martie 2021, care este un guvern provizoriu apărut de milițiile islamiste din vestul Libiei. Al doilea centru de putere este controlat de Guvernul de Stabilitate Națională (GNS), cu sediul la Benghazi, care s-a format în 3 martie 2022 și este susținut de parlamentul ales în 2014 (Camera Reprezentanților cu sediul la Tobruk) și Armata Națională Libiană, condusă de Khalifa Haftar. Acest guvern din est controlează aproximativ două treimi din teritoriul Libiei.

Cu toate că există un acord de încetare a focului (semnat în 23 octombrie 2020) și negocieri între părți pentru organizarea de alegeri libere la nivel național, situația din Libia nu se îndreaptă spre o reconciliere națională rapidă.

Capitolul 1. Încadrări teoretice și metodologice pentru demersul științific efectuat

Pentru a exista o coerență a lucrării, trebuie dezbătută și perspectiva teoretică din care este abordată tema. În linii mari, această lucrare este abordată dintr-o perspectivă a realismului clasic. Un reprezentant de seamă al realismului clasic este Henry Kissinger.

În primul capitol prezintă principalele teorii din relațiile internaționale care se referă la regiunea MENA, delimitările conceptuale pentru Primăvara Arabă și statele eșuate. Un rol important îl are prezentarea poziției realismului clasic față de problemele din statele eșuate din regiunea MENA. Acest prim capitol va cuprinde următoarele subcapitole: 1) Teorii din relațiile internaționale și modul de abordare a cazului libian, 2) Primăvara Arabă – încadrări conceptuale, 3) State eșuate – încadrări conceptuale, 4) Metodologie.

În primul subcapitol (Teorii din relațiile internaționale și modul de abordare a cazului libian) sunt prezentate perspectivele principalelor teorii din relațiile internaționale și modul în care se raportează aceste teorii la problemele statelor eșuate. Realismul clasic consideră că statele eșuate nu reprezintă un actor important în sistemul internațional. Realisti clasici consideră că marii actori sunt SUA și China, care sunt într-o permanentă competiție², iar conflictele din statele eșuate sunt rezultatul luptei pentru putere la nivel intern și al implicării marilor puteri și puterilor regionale pentru interese geopolitice, economice și sociale. Neorealismul consideră că lupta pentru putere într-un sistem anarhic este rezultatul politicilor promovate de acest sistem. Potrivit neorealiștilor, structura sistemului internațional este influențată de numărul de mari puteri rezultate din ierarhizarea statelor³. Mearsheimer,

² “Henry Kissinger Explains How to Avoid World War Three,” *The Economist*, accessed June 18, 2024, <https://www.economist.com/briefing/2023/05/17/henry-kissinger-explains-how-to-avoid-world-war-three>.

³ Brian C. Schmidt, “Realist International Theory and the Military,” in *Handbook of Military Sciences*, ed. Anders McD Sooker (Cham: Springer International Publishing, 2021), 12, https://doi.org/10.1007/978-3-030-02866-4_103-1.

reprezentantul neorealismului ofensiv, susține că un stat nu poate fi hegemonul global și din acest motiv lumea este condamnată la competiția dintre marile puteri⁴. Mearsheimer consideră că de apariția conflictelor din Libia și Siria sunt vinovate SUA și țările occidentale⁵. Spre deosebire de realism, liberalismul susține că pacea poate fi menținută prin cooperarea dintre națiuni. Tot în acest subcapitol este prezentată abordarea Școlii de la Copenhaga pentru statele din regiunea MENA. Această școală propune o lărgire a spectrului de analiză, în care, pe lângă analiza politică și militară, sunt luate în considerare și cele economice, sociale și de mediu⁶.

Al doilea subcapitol (Primăvara Arabă – încadrări conceptuale) cuprinde definirea a ceea ce a fost și a reprezentat Primăvara Arabă. În plus, sunt prezentate evenimentele care au avut loc în regiunea MENA, în perioada 2010-2011, care au părut a fi speranța unei treceri de la totalitarism și autocrație la democrație și modernitate. Aceste proteste s-au extins rapid din Tunisia în celelalte țări din regiunea MENA, manifestându-se cu intensități diferite în funcție de țară. Problematika Primăverii Arabe este abordată în diferite moduri. Cu toate că majoritatea interpretărilor sunt favorabile ideii că revoltele au fost pro-democrație, există și interpretarea conform căreia revoltele au urmărit doar căderea guvernelor laice⁷. Cauzele acestor revolte au fost de natură economică, socială și politică⁸.

În al treilea subcapitol (Statele eșuate – încadrări conceptuale) este prezentat modul în care se definește conceptul de stat eșuat în bogata literatură și strategiile oficiale și ce reprezintă un astfel de stat. Acești autori se încadrează, după Edward Newman, în prima categorie de autori, cei care consideră că un stat poate fi definit ca fiind eșuat dacă anumiți indici corespund unui stat eșuat și admit că există și trebuie studiat conceptul de stat eșuat⁹. Indicii care clasifică statele eșuate au valori diferite în funcție de organizație (Banca Mondială, OCDE, Fondul pentru Pace (The Fund for Peace) și Brookings Institution).

Pe harta statelor eșuate propusă de Fondul pentru Pace regăsim Libia. Libia este un stat aflat în lista primelor 20 de state eșuate. Poziția pe care o ocupa în anul 2023 în Indexul Statelor Fragile este poziția 17. În 2024, Libia ocupa poziția 16.

⁴ Brian C. Schmidt, "Realist International Theory and the Military," 13.

⁵ John J. Mearsheimer, "Bound to Fail: The Rise and Fall of the Liberal International Order," *International Security* 43, no. 4 (April 2019), https://doi.org/10.1162/isec_a_00342.

⁶ Barry Buzan, Ole Wæver and Jaap de Wilde, *Securitatea: un nou cadru de analiză*, (trad.) George Jigla (Cluj-Napoca: Editura CA Publishing, 2011).

⁷ Ben Cole, *The Syrian Information and Propaganda War: The Role of Cognitive Bias* (Cham: Springer International Publishing, 2022), 44, <https://doi.org/10.1007/978-3-030-93282-4>.

⁸ Hafez Ghanem, "Roots of the Arab Spring," in *The Arab Spring Five Years Later: Toward Greater Inclusiveness* (Brookings Institution Press, 2016), 39-46, <https://www.jstor.org/stable/10.7864/j.ctt1657tv8.6>.

⁹ Edward Newman, "Failed States and International Order: Constructing a Post-Westphalian World," *Contemporary Security Policy* 30, no. 3 (December 2009): 424-425, <https://doi.org/10.1080/13523260903326479>.

În al patrulea subcapitol (Metodologie) este prezentată metodologia lucrării. În partea de design a cercetării prezintă faptul că, în această lucrare, se realizează o cercetare calitativă, care urmărește să testeze următoarea ipoteză: Primăvara Arabă, prin perturbarea ordinii interne în regiunea MENA, a dus la eșecul democratizării și la un stat eșuat în Libia. Pe lângă ipoteză, sunt prezentate obiectivele cercetării, întrebările de cercetare și metoda aleasă. Întrebarea principală a lucrării este: Care sunt consecințele Primăverii Arabe în cazul Libiei?, iar întrebările secundare sunt: 1) Ce rol a avut evoluția istorică a statului libian în desfășurarea evenimentelor după Primăvara Arabă?; 2) De ce Libia, după ce a trecut prin Primăvara Arabă, nu a putut instala un regim democratic?; 3) Eșecul statului libian se datorează cauzelor interne sau celor externe?; 4) Care este situația actuală din Libia?

Mai departe este descrisă metoda studiului de caz și este stabilită motivația alegerii acestei metode. Prin această metodă se face o demonstrație empirică pentru a stabili validitatea ipotezei propuse. În continuare, sunt stabilite tipologia și elementele studiului de caz. Din punctul de vedere al tipologiei, studiul de caz este realizat pe un singur stat, Libia. În plus, este un studiu de caz explicativ, prin faptul că explică ce s-a întâmplat în Libia după Primăvara Arabă, și longitudinal, pentru că examinează Libia în timp, din 2011 până în 2025. Elemente ale studiului de caz: În cadrul studiului de caz sunt parcurse următoarele etape (pași): 1) realizarea unui context istoric (primul subcapitol, Libia – stat unitar sau divizat), 2) descrierea revoltei (al doilea subcapitol, Libia și Primăvara Arabă), 3) identificarea perioadelor și analizarea factorilor externi pentru eșecul statului (al treilea subcapitol, Interesele marilor puteri și a puterilor din regiune în Libia) și 4) sinteza studiului de caz (al patrulea, Primăvara Arabă – generator al eșecului statal).

În ultima parte a acestui subcapitol sunt prezentate principalele surse de date. Aceste date sunt colectate, în principal, din surse secundare. Principalele surse de date folosite în realizarea cercetării sunt: Literatură academică (care cuprinde și definește conceptele de realism clasic, Primăvara Arabă și statele eșuate), Documente și rapoarte oficiale, Think-tank-uri globale, Arhive media și Mass-media și publicații online. Perioada luată în calcul pentru analiză este din 2011 până în 2025.

Capitolul 2. Primăvara Arabă – fenomen istoric caracterizat prin eșuarea democratizării

Primăvara Arabă reprezintă starea de revoltă care a cuprins întreaga regiune MENA, care a schimbat ordinea regională. După ce aceste mișcări au început, fiecare stat a încercat să-și reconstruiască autoritatea în felul său. La început, aceste mișcări sociale au părut că pot

schimba dictatorii și să rezolve problemele acute cu care se confruntă oamenii și propria lor țară, urmând un traseu democratic, dar în Libia, Siria și Yemen, rezultatul a fost un eșec.

Acest capitol conține trei subcapitole: 1) Consecințele rezultate din Primăvara Arabă, 2) Statele eșuate consecință a Primăverii Arabe, 3) Poziția UE și SUA și programele de sprijin de dezvoltare pentru MENA.

Puterile care aveau un interes în regiunea MENA și-au exprimat poziția prin reprezentanții lor. Fiecare actor internațional a încercat să influențeze evenimentele prin mai multe acțiuni pașnice (declarații de presă, conferințe, negocieri diplomatice etc.) sau de forță (intervenție militară). Un exemplu de intervenție în forță este acțiunea NATO pentru protejarea civililor din Libia, care a dus la înlăturarea de la putere a dictatorului Moammar Gaddafi. După moartea dictatorului, războiul civil a împiedicat parcursul spre democrație și stabilitate.

În primul subcapitol sunt prezentate principalele consecințe la nivel regional și statal care au apărut în urma Primăverii Arabe. Aceste consecințe au fost rezultatul instabilității din regiunea MENA și a transformărilor suferite de fiecare stat. La nivel regional, au existat următoarele consecințe imediate sau de durată: politice (creșterea puterii politice a islamiștilor, creșterea implicării organizațiilor religioase în aparatul de stat); sociale (scăderea drepturilor și libertăților publice, asuprirea minorităților, deplasări interne, migrația); de securitate (creșterea terorismului); economice. După evoluția care a urmat Primăverii Arabe, statele din regiune pot fi clasificate astfel: state cu succes pentru câțiva ani (Tunisia); state imediat eșuate (Libia); state cu regimuri reprezentative pentru scurtă durată (Egipt); state cufundate în război civil de la început și care au și astăzi un viitor neclar (Siria). La nivel statal, în Tunisia au avut loc schimbări pașnice îndreptate spre democrație până în 2021. Din 2021, președintele țării a preluat o mare parte din prerogativele guvernului și parlamentului, țara îndreptându-se spre autocrație. În Egipt, după o ascensiune a partidului Frăția Musulmană între 2011 și 2013, armata a preluat din nou puterea și conduce și în prezent. În Siria, Bashar al-Assad nu a putut fi înlăturat de la putere, fiind singurul dictator care a rămas la putere până în 2024, când gruparea Hayat Tahrir al-Sham (HTS) a preluat puterea în Siria. În Libia, după eșuarea alegerilor libere, s-au creat două grupări rivale care pretind dreptul de a conduce întreaga țară.

În cel de-al doilea subcapitol, un scurt istoric ne arată că statele din regiunea MENA, formate după prăbușirea Imperiului Otoman, au fost guvernabile, fără conflicte interne de lungă durată. După Primăvara Arabă, în Libia, Siria și Yemen au apărut războaie civile care au destabilizat aceste țări. Aceste războaie civile de lungă durată au transformat aceste țări în țări greu de guvernat, mai exact în state eșuate.

În al treilea subcapitol este prezentată relația SUA și UE cu țările din MENA și valoarea ajutorului oferit pentru dezvoltarea acestei regiuni. Pe măsură ce ajutorul SUA a scăzut în regiune, a crescut ajutorul oferit de UE. UE și SUA și-au urmărit interesele în această zonă, europenii acționând prin misiuni militare și civile, iar americanii acționând diplomatic și mai puțin militar. Marc Lynch (specialist în științe politice și afaceri internaționale la Universitatea George Washington) susține că Obama a avut ca obiectiv, în regiunea MENA, să țină SUA departe de războaiele din această regiune¹⁰.

Capitolul 3. Consecințe ale Primăverii Arabe, în principal apariția statelor eșuate, și mediul internațional de securitate

În regiunea MENA, după Primăvara Arabă, trei state au devenit zone de conflict prelungit. Libia, Siria și Yemen nu au reușit să aibă un parcurs spre o transformare pașnică a societăților și au intrat într-o spirală a violenței. Înainte de protestele din 2011, aceste state au fost conduse de regimuri dictatoriale și autocratice, iar liderii lor s-au consolidat la putere timp de decenii și au creat un sistem represiv și închis. Fiecare încercare de deschidere a fost suprimată, iar sistemul a continuat să funcționeze în același mod.

Această rigiditate din partea regimurilor autoritare care au condus aceste state a dus la o acumulare de nemulțumire în rândul populației. După ce protestele s-au declanșat și au devenit violente, lucrurile s-au îndreptat spre un război civil. Dorința conducătorilor de a rămâne la putere a agravat și mai mult situația. Luptele dintre putere și opoziția nou creată au condus aceste state în situația în care populația să aibă acces la arme și muniție. Cu timpul, acest acces a condus la destrămarea autorității centrale și la o divizare și mai puternică a societății.

În acest capitol se prezintă implicațiile statelor eșuate în configurația de securitate actuală. Rolul statelor eșuate în cadrul mediului de securitate este evidențiat într-o bibliografie vastă, dar și în Strategia de Securitate Națională a SUA, strategiile UE și NATO. Am observat că în literatura de profil se pune un accent tot mai mare pe problematica statelor eșuate în ceea ce privește pachetul de consecințe al Primăverii Arabe. Acest al patrulea capitol al tezei cuprinde următoarele subcapitole: 1) Trecerea rapidă de la Primăvara Arabă la iarna arabă datorită contradicțiilor pe plan intern și internațional, 2) Implicațiile statelor eșuate în

¹⁰ Marc Lynch, "Obama and the Middle East: Rightsizing the U.S. Role," *Carnegie Endowment for International Peace*, accessed June 30, 2025, <https://carnegieendowment.org/posts/2015/10/obama-and-the-middle-east-rightsizing-the-us-role?lang=en>.

configurația de securitate actuală și 3) Consecință a Primăverii Arabe: dorința de a crea o nouă hartă în MENA.

În primul subcapitol (Trecerea rapidă de la Primăvara Arabă la iarna arabă datorită contradicțiilor pe plan intern și internațional) sunt prezentate, pentru fiecare țară, modul și locul declanșării protestelor și evoluția rapidă de la proteste la război civil. Apariția războaielor civile, în cele trei state prezentate, a confirmat ideea că Primăvara Arabă se transformă, metaforic vorbind, în iarna arabă. Rapiditatea cu care s-a instalat iarna arabă diferă de la un stat la altul, în funcție de diviziunile apărute pe parcurs în interiorul statului respectiv. După ce unele state au fost cuprinse de războaie civile, au urmat o serie de consecințe: o scădere a aparatului de securitate din fiecare stat, o preluare a puterii politice de către formațiuni militare și remodelarea raporturilor de putere între principalii actori, lucruri identificate de Virginie Collombier și colaboratorii.

În al doilea subcapitol (Implicațiile statelor eșuate în configurația de securitate actuală) este descrisă poziția statelor eșuate în raport cu alte state stabile. Statele eșuate se confruntă cu provocări multidimensionale. Există o interdependență în plan intern între mediile politice, economice și de securitate. În continuare, sunt prezentate pentru statele eșuate din regiunea MENA anumite caracteristici care sunt importante în descrierea lor: proximitatea geografică față de puteri regionale, creșterea înarmării la nivel statal, rivalitatea dintre partidele islamiste și partidele laice, conflicte cu pierderi umane mari și scindarea statului. Statele stabile și puternice consideră că statele eșuate sunt un pericol pentru comunitatea internațională. În Strategia Națională de Securitate a SUA (din 2022, a administrației Biden) sunt prezentate două provocări la care trebuie să se găsească răspuns din partea celei mai puternice națiuni. Răspunsurile trebuie să fie găsite la nivel de sistem (atât pentru evoluțiile geopolitice, cât și pentru problemele transnaționale care afectează întreaga populație de pe glob). Cele mai importante provocări sunt: schimbările climatice, nesiguranța alimentară, bolile transmisibile, terorismul, deficitul de energie și inflația. În statele eșuate din regiunea MENA, SUA colaborează la toate nivelurile și prin toate metodele pentru a combate terorismul, migrația și insecuritatea alimentară. SUA sunt interesate și de alte probleme cu care se confruntă aceste state, cum ar fi dezvoltarea, guvernarea și politicile sociale. Poziția NATO și UE față de problemele statelor eșuate din regiunea MENA este aceeași cu a SUA.

În al treilea subcapitol (Consecință a Primăverii Arabe: dorința de a crea o nouă hartă în MENA) este prezentat rolul planului Sykes-Picot (1916) în evoluția statelor din Orientul Mijlociu după destrămarea Imperiului Otoman. După Primăvara Arabă, în regiunea MENA a apărut Statul Islamic, care dorea să schimbe granițele statelor moderne din regiune. Această

încercare de a crea noi state și de a desena o nouă hartă în MENA este o altă consecință a Primăverii Arabe.

Capitolul 4. Evoluția statelor din regiunea MENA după Primăvara Arabă

În primul subcapitol (State care au trecut prin Primăvara Arabă și au evitat să devină state eșuate – Egiptul și Tunisia) sunt prezentate Egiptul și Tunisia, care au reușit să evite eșuarea, cu toate că și ele au trecut prin Primăvara Arabă. Eșuarea a fost evitată prin faptul că Egiptul avea o relație specială cu SUA pe plan extern, iar pe plan intern armata a preluat puterea după demisia lui Mubarak. În cazul Tunisiei, eșuarea a fost evitată ca urmare a neimplicării armatei în reprimarea demonstrațiilor. Pasivitatea armatei l-a silit pe Ben Ali să demisioneze.

În al doilea subcapitol (Siria după Primăvara Arabă – un stat cu multe probleme) este prezentat modul cum statul sirian a devenit un stat eșuat. Acest stat, după conflictul civil, a avut o importantă scădere economică și a fost izolat internațional. După căderea regimului Assad, noua conducere de la Damasc încearcă să-și consolideze autoritatea pe plan intern și să promoveze o politică echilibrată pe plan extern. Gruparea Hayat Tahrir al-Sham (HTS), care a preluat puterea în 8 decembrie, a reușit să primească recunoaștere internațională și din partea unor puteri europene. Este o grupare islamistă moderată care dorește să conducă Siria până la viitoarele alegeri libere. Totuși, această nouă conducere de la Damasc deja se confruntă cu mișcări de opoziție venite din partea de vest. Alaiiții din vestul Siriei au fost aliați cu vechiul regim și sunt considerați o problemă pentru noua conducere. O mică rebeliune alaiuită a fost înfrântă de către forțele de securitate din Damasc.

În al treilea subcapitol (Negocierile politico-diplomatice multilaterale în cazul conflictului din Libia) sunt descrise patru formate de desfășurare a negocierilor. Negocierile de pace privind conflictul din Libia s-au desfășurat la Palermo, Moscova, Berlin și Paris. Italia, prin conferința de la Palermo, a dorit să promoveze o pace echitabilă pentru toate părțile aflate în conflict. Această conferință s-a desfășurat în noiembrie 2018. Rezultatele negocierilor nu au fost cele așteptate. Federația Rusă, prin negocierile desfășurate la Moscova, dorea o rezolvare rapidă a conflictului și o implicare internațională mai restrânsă. La negocierile de pace au participat doar cele două părți aflate în conflict, Federația Rusă și Turcia. Rezultatele nu au fost cele așteptate. Nu s-a semnat niciun acord de pace, iar reprezentantul uneia dintre părți, Khalifa Haftar, a părăsit negocierile. Cele două conferințe de pace de la Berlin, din 2020 și 2021, au întărit acordul de încetare a focului între părțile aflate în conflict. Franța a organizat două conferințe de pace la Paris, în 2018 și 2021, pentru rezolvarea conflictului libian.

Capitolul 5. Studiu de caz: Libia

În cadrul acestui studiu de caz este analizat statul Libia, care, în urma Primăverii Arabe, a intrat în război civil (martie 2011 - octombrie 2011) și a urmat o perioadă de tranziție până la alegerile din vara anului 2012. Instabilitatea a persistat și în perioada de după alegerile din 2012, iar după alegerile din 2014 pentru adoptarea unei constituții și cele pentru alegerea parlamentului din vară, țara a intrat din nou în război civil. A existat o încetare a focului în 2020 și mai multe negocieri de pace, care nu au reușit să conducă la realizarea unui singur guvern.

În primul subcapitol (Libia – stat unitar sau divizat) este prezentată evoluția istorică a Libiei de-a lungul mai multor milenii până în prezent. Din această analiză a rezultat că, majoritatea timpului, teritoriul libian a fost divizat în trei regiuni, aflându-se sub dominație străină. A existat o civilizație înfloritoare pe teritoriul libian, care a început cu opt milenii î.Hr. Începând cu mileniul doi î.Hr., pe teritoriul Libiei își fac apariția berberii. Această populație devine permanentă, indiferent de popoarele care au cucerit teritoriul libian. Influența cea mai mare asupra triburilor berbere a venit din partea arabilor, care, începând cu 642 d.Hr., prin califatele lor, au reușit să islamizeze și să arabizeze o mare parte a triburilor berbere. Puține triburi berbere au rămas nearabizate (ex. amazigh). Libia a devenit stat independent în 1951, sub regele Idris I, care, în 1963, a transformat Libia dintr-un stat federal (care cuprindea cele trei regiuni istorice: Tripolitania, Cirenaica și Fezzan) într-un stat unitar.

În cadrul celui de-al doilea subcapitol (Libia și Primăvara Arabă) este prezentată evoluția revoltelor și dinamica luptelor, pe scurt, care au urmat Primăverii Arabe. După arestarea avocatului Fathi Terbil, în data de 15 februarie 2011, au început demonstrațiile împotriva autorităților în orașul Benghazi. Din 16 februarie 2011, protestele au devenit violente și au fost atacate mai multe instituții ale statului în Benghazi. Printre persoanele participante la demonstrații erau și tineri care au avut rude închise în închisoarea Abu Salim, unde, în anul 1996, s-a produs un masacru asupra deținuților. Din 17 februarie 2011, forțele de securitate au folosit muniție de război. Luptele au continuat în zona de est a Libiei și, începând cu 22 februarie, protestatarii au reușit să obțină controlul în Cirenaica. Forțele de securitate au lansat o nouă operațiune de cucerire a zonei de est și, în aproximativ o lună, au ajuns la periferia orașului Benghazi (19 martie 2011). Fără intervenția Franței, orașul Benghazi ar fi fost cucerit și opoziția înfrântă. Intervenția NATO pentru protejarea populației civile a slăbit capacitatea forțelor loiale lui Gaddafi, ceea ce a dus la înfrângerea lor și la moartea lui Gaddafi.

Al treilea subcapitol (Interesele marilor puteri și ale puterilor din regiune în Libia) prezintă rolul fiecărui actor internațional cu interese în Libia. SUA s-au implicat direct prin

Operațiunea Odyssey Dawn și ulterior în cadrul NATO pentru protejarea civililor. După intervenția din 2011, politica americană s-a rezumat la promovarea unui parcurs democratic al Libiei și a unui climat politic stabil în regiune. Din 2016, SUA au început să abandoneze vechea politică și să permită acțiunile armatei conduse de Haftar. După negocierile pentru instalarea păcii în Libia, desfășurate sub egida ONU din 2020 și 2021, SUA au revenit la vechea poziție de neimplicare, fără să susțină direct una dintre părțile aflate în conflict. Revenirea la Casa Albă a administrației Trump poate schimba situația existentă în prezent. Federația Rusă a urmărit să obțină influență în regiunea Africii de Nord după Primăvara Arabă prin crearea unor baze militare. În Libia, Federația Rusă, pentru a putea obține acces la aceste baze, l-a susținut începând cu 2017, prin intermediul grupului militar Wagner, pe Khalifa Haftar. În prezent, prin Africa Corps, Federația Rusă continuă colaborarea cu Khalifa Haftar. Egiptul urmărește evoluțiile din Libia și susține gruparea din est. Egiptul are trei tipuri de interese pe care le promovează în relația cu Libia: protejarea securității proprii (prin evitarea răspândirii conflictului pe propriul teritoriu), beneficii economice și interesul de a nu pierde influența pe care o deține în favoarea altor competitori. Relația bilaterală dintre UE și Libia urmează un traseu predictibil. Ajutorul oferit de UE pentru autoritățile recunoscute internațional din Libia a crescut foarte mult. În anul 2023, UE era cel mai important partener comercial al Libiei. Schimburile reprezentau 56,4% din comerțul global cu mărfuri al Libiei și erau de aproximativ 30 de miliarde de euro.

În al patrulea subcapitol (Primăvara Arabă – generator al eșecului statal) este prezentat faptul că Primăvara Arabă este generatorul eșecului statal din Libia. Destructurarea armatei în mai multe miliții concurente a condus, cu timpul, la slăbirea autorității statului și la menținerea unui climat de nesiguranță și dezordine. Instabilitatea post-Primăvara Arabă a afectat și activitatea politică din această țară. În urma alegerilor libere, s-au format instituții politice care aveau o legitimitate slabă. Fragmentarea societății și rivalitățile dintre regiuni au condus la începerea războiului civil după alegerile din 2014. Războiul civil a adâncit problemele economice și sociale ale Libiei. În prezent, raportul prezentat de subsecretarul general pentru afaceri politice și de consolidare a păcii al ONU, Rosemary DiCarlo, în fața Consiliului de Securitate, prezintă eforturile Misiunii de Sprijin a Națiunilor Unite în Libia (UNSMIL) de a aduce părțile interesate la negocieri care să aibă ca rezultat desfășurarea unor alegeri libere. După slăbirea Guvernului de Unitate Națională (GNU), condus de Abdul Hamid Dbeibah, ca urmare a asasinării unui șef de miliție din Tripoli, Abdel Ghani al-Kikli, a urmat o ofensivă diplomatică a grupării Haftar pentru a exploata în folos propriu această situație din Libia.

Concluzii

Pornind de la ipoteza că Primăvara Arabă, prin perturbarea ordinii interne în regiunea MENA, a dus la eșecul democratizării și la un stat eșuat în Libia, cercetarea a urmărit să testeze valabilitatea acestei afirmații pentru statul libian. Prin studiul de caz empiric realizat pe acest stat din regiunea MENA în perioada 2011-2025, am demonstrat că ipoteza se susține (deci este validă). În Libia, după Primăvara Arabă, s-a înregistrat un eșec al democrației și transformarea acestui stat într-un stat eșuat.

Conform literaturii de specialitate, Primăvara Arabă reprezintă un fenomen istoric caracterizat prin eșuarea democratizării statelor din regiunea MENA. Cu toate că unele speranțe mai există în Tunisia și Egipt, restul statelor din regiune, în special Libia, Siria și Yemen, sunt departe de democrație. Statele din regiunea MENA au avut și au în continuare un grad scăzut de democrație.

Pentru întrebarea principală: Care sunt consecințele Primăverii Arabe în cazul Libiei?, răspunsul este că, după paisprezece ani de divizare a puterii, sunt șanse mici ca, prin instrumente democratice, să se obțină o conducere unică, care să redreseze poziția actuală a Libiei prin rezolvarea problemelor interne. După ce regimul lui Muammar Gaddafi a fost dat jos de evenimentele ce au avut loc în Primăvara Arabă, a urmat o destructurare a statului libian. Din 2011 și până în 2025, în Libia se încearcă să se îndepărteze dezbinarea prezentă în țară, pentru a se putea ajunge la un consens pentru o conducere unică. Evenimentele desfășurate în intervalul 2011-2025 demonstrează că Primăvara Arabă a condus la instabilitate politică și război civil, fapt care confirmă rolul de generator al eșecului statal.

Pentru întrebarea: De ce Libia, după ce a trecut prin Primăvara Arabă, nu a putut instala un regim democratic?, răspunsul este că în Libia, deși au avut loc alegeri libere în 2012, legitimitatea forțelor care au câștigat aceste alegeri a fost contestată de partidele islamiste. Iar în urma alegerilor din 2014, neînțelegerile dintre partea islamistă și cea secularistă au condus la război civil. Nu s-a făcut tranziția de putere între partidele seculariste și cele islamiste, deoarece în Libia (în 2014) au câștigat din nou forțele seculariste.

În regiunea MENA, noile partide care au apărut după Primăvara Arabă erau majoritatea islamiste și, în număr mai mic, laice. Doar în Tunisia, la al doilea scrutin, partidul islamist Ennahda a cedat puterea laicilor și a colaborat cu aceștia, urmând o democratizare a partidului. Datorită colaborării dintre islamiști și laici, nu a fost necesară intervenția armatei și nici apariția conflictului intern.

Răspunsul la întrebarea: Ce rol a avut evoluția istorică a statului libian în desfășurarea evenimentelor după Primăvara Arabă?, este că evoluția istorică a Libiei a influențat puternic evenimentele de după Primăvara Arabă prin faptul că, înainte de Primăvara Arabă, statul libian era profund divizat și singura forță internă care îl controla era aparatul de securitate al regimului autoritar.

Răspunsul la întrebarea: Eșecul statului libian se datorează cauzelor interne sau celor externe?, este dat de dinamica conflictului, deci este vorba de ambele cauze. Eșecul statului libian se datorează atât conflictului intern, care a dus la scăderea economiei, cât și implicării forțelor externe în acest conflict. Prezența milițiilor înarmate în diferite regiuni ale țării a menținut o stare de dezordine. Milițiile formate în cele opt luni de conflict (februarie 2011-octombrie 2011) au rămas înarmate și au acționat la nivel local în Libia. Guvernul național nu a fost capabil să dezarmeze aceste miliții, fapt ce a condus la pornirea celui de-al doilea război civil (2014-2020). Din 2020, se fac eforturi pentru a menține acordul de încetare a focului și de a crea condiții pentru a se desfășura alegeri naționale libere. Scopul final este obținerea unei conduceri unitare care să poată administra eficient problemele Libiei.

Răspunsul la întrebarea: Care este situația actuală din Libia?, este că, în prezent, sub coordonarea misiunii ONU din Libia, se încearcă menținerea unui dialog între cele două centre de putere (est și vest) pentru a exista consens în problema desfășurării alegerilor libere. Însă, pe parcursul anului 2025, negocierile diplomatice întreprinse de gruparea Haftar conduc la ideea că puterea în Libia se îndreaptă către această grupare. Acest lucru vine și pe fondul unei slăbiri a guvernului de la Tripoli, din cauza neînțelegerilor dintre milițiile islamiste.

Prezentarea limitelor cercetării

Cercetarea este limitată de faptul că informațiile din analiză provin doar din surse deschise. Informațiile concrete din interiorul grupărilor aflate în conflict, cât și cele din centrele de putere (est și vest) din Libia sunt greu de obținut. Aceste informații pot fi foarte utile pentru a analiza raportul de putere dintre aceste centre și liderii lor.

Trasarea unor noi direcții de cercetare

Statele eșuate reprezintă, fără îndoială, o problemă pentru securitatea internațională și, prin urmare, cercetarea implicațiilor acestor state asupra ordinii mondiale este necesară și oportună. Această problemă poate fi analizată din mai multe perspective. În acest sens, se pot identifica mai multe direcții de realizare a unor cercetări în domeniul științelor politice, care să urmărească aprofundarea tematică a Primăverii Arabe și a statului eșuat în configurarea

mediului de securitate din prezent și viitor. Pot exista cercetări valoroase pe următoarele teme: crearea unor planuri de redresare a statelor eșuate din regiunea MENA, realizarea unor cercetări pe aceeași temă folosind date cantitative și fundamentarea unor soluții pentru scoaterea din impas a statelor fragile care sunt pe cale de a devini eșuate.